DOSYA NO: 189

Meryem SEZGİN[1] | UGSAM Araştırmacısı | NİSAN 2022

UKRAYNA ÜLKE RAPORU

Resmi Adı	Ukrayna
Başkenti	Kiev
Dili	Resmî dili Ukraynacadır. Ülkede, en çok konuşulan dil olan Ukraynacanın yanında Rusça, Belarusça, Romence ve Kırım Tatar Türkçesi gibi diller konuşulur.[2]
Dini	%87,4 Hristiyan, %2 Diğer, %11 inançsız[3]
Nüfus	44.134.693
Nüfusun Etnik Dağılımı	Nüfusun çoğunluğu Ukraynalıdır. Azınlıklar arasında Ruslar, Belaruslular, Polonyalılar ve Kırım Tatarları gibi etnik unsurlar bulunur.
Yüzölçümü	579.400 km^2
Para Birimi	Ukrayna Grivnası
Yönetim Şekli	Tek kamaralı üniter çok partili cumhuriyet
Hükûmet	Cumhurbaşkanı: Volodymyr Zelensky - Başbakan: Denys Shmyhal

Kaynaklar: Encyclopædia Britannica, Dünya Bankası (en son veriler)

[1] Selçuklu Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi, meryem.sezgin.bsnss@gmail.com

[2] https://translatorswithoutborders.org/language-data-for-ukraine

[3] https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/05/UKRAINE-2018-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf

Coğrafi Konumu ve Demografik Yapısı

Ukrayna, Doğu Avrupa'daki ülkeler arasında Rusya'dan sonra yüzölçümü en büyük ikinci ülkedir. Ülkeyi boydan boya bölen Dnieper Nehri, aynı zamanda başkent Kiev'i de üzerinde bulundurur. 2020 Dünya Bankası verilerine göre Ukrayna nüfusu 44,1 milyondur. 1993 yılında 52,1 milyon nüfusla zirve noktaya ulaşan Ukrayna nüfusu, bu tarihten itibaren düşüş trendinde olmuştur ve günümüzdeki nüfus artış hızı -%0,568'dir. Doğurganlık oranının %1,228 olduğu ülkede ortalama yaşam süresi kadınlarda 76,7, erkeklerde 66,9, nüfusun genelinde ise 71,8 yıldır. Nüfus yoğunluğunun km^2 başına 76 kişi olduğu ülkede nüfusun %69,6'sı şehirlerde, %30,4'ü köylerde yaşamaktadır. Ülkenin en büyük şehirleri Kiev (2,7 milyon), Kharkiv (1,4 milyon) ve Dnipro'dur (1 milyon).[4]

Siyasi Yapısı

Ukrayna'nın başkenti Kiev'dir ve çok partili demokrasi ile yönetilir. Ukrayna Cumhurbaşkanı iki turlu bir sistemde mutlak çoğunluk ile 5 yıllığına seçilir. Başbakan ise parlamentonun onayı ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında paylaşılır ve Cumhurbaşkanı, Savunma ve Dışişleri Bakanlarını atarken kabinenin diğer üyeleri Başbakan tarafından atanır. Ukrayna'nın halihazırdaki cumhurbaşkanı Volodymyr Zelensky, başbakanı ise Denys Shmyhal'dir. Ukrayna Parlamentosu tek kamaralıdır ve 450 sandalyeli Yüksek Meclis'ten (Verkhovna Rada) oluşur. Yüksek Meclis üyelerinden 225'i ülke genelinden kapalı liste nispi temsil sistemi ile 5 yıllığına seçilir. Kalan 225 üye ise tek üyeli seçim bölgelerinden 5 yıllığına seçilir. Seçimlere katılan partilerin parlamentoya girebilmeleri için %5 barajını aşmaları gerekir. Cumhurbaşkanının Yüksek Meclis'i fesih yetkisi vardır.[5-6]

2022 Rus İşgali

Ukrayna toprakları arasında yer alan Kırım, 2014 yılında Rusya tarafından ilhak edilmiştir. Hemen ardından Doğu Ukrayna'daki Donbass bölgesindeki ayrılıkçılar Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri olarak bağımsızlıklarını ilan etmişler, Ukrayna Devleti ile Rus destekli sözde cumhuriyetler arasındaki savaşta bugüne kadar yaklaşık 15.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Fransa ve Almanya'nın arabuluculuk çalışmaları sonuç vermemiş, sorun işgalin başladığı 2022 yılına kadar büyümüştür.[7]

2021 yılında Ukrayna sınırına asker yığmaya başlayan Rusya, Ukrayna'yı işgal etme niyetine ilişkin iddiaları reddetmiş ve asker yığma sebebinin güvenlik endişeleri olduğuna işaret ederek askerlerin geri çekilmesi için bazı şartlar öne sürmüştür. Ukrayna ve Gürcistan gibi eski Sovyet ülkelerinin NATO'ya alınmaması ve NATO'nun Doğu Avrupa'daki askeri faaliyetine son vermesinin aralarında bulunduğu bu şartlar ve Rusya'nın artan askeri hazırlığı savaşa dair kaygıları artırmıştır.[8] 22 Şubat 2022'de ise Rusya, ayrılıkçı Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlığını tanıdığını ilan etmiştir.

---

[4] https://worldpopulationreview.com/countries/cities/ukraine

[5] https://www.electionguide.org/countries/

[6] https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/ukraine/political-context

[7] https://www.aljazeera.com/program/inside-story/2021/11/28/what-triggered-tension-between-ukraine-and-russia

[8] https://www.aljazeera.com/news/2022/2/13/timeline-how-the-ukraine-russia-crisis-reached-the-brink-of-war

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in daha önce işgal iddialarını reddetmiş olmasına rağmen 24 Şubat 2022'de yine onun emriyle Rusya'nın Ukrayna'daki "özel askeri harekâtı" başlamıştır. Putin, Rusya'nın amacının "Ukrayna'nın silahsızlandırılması" ve bir Yahudi olan Cumhurbaşkanı Zelensky'ye işaretle "Nazilerden arındırılması" olduğunu açıklamıştır.[9]

Rusya Devlet Başkanı Putin, öteden beri Ukrayna'nın bir devlet olarak varlığını reddeden açıklamalarda bulunmuştur. Ukrayna'nın Lenin tarafından oluşturulduğunu ve esasında Rus toprağı olduğunu defalarca ifade eden Putin, 2021'de konuya ilişkin yazdığı "Ruslar ve Ukraynalıların Tarihsel Birliği Üzerine" başlıklı yazısında[10] tarihsel süreci kendi açısından yorumlamıştır.[11] Ukrayna'daki savaş halen sürmektedir ve savaşın nasıl sonuçlanacağı merak konusudur.

[9] https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589

[10] http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181

[11] https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/vladimir-putins-long-obsession-with-ukraineü

Ekonomik Yapısı

GSYİH	155.499 milyar dolar
Kişi Başı GSYİH	3.725 dolar
GSYİH Büyüme Hızı	-%4
Kişi Başı GSYİH Büyüme Hızı	-%3,351
Milli Gelir (Atlas Metodu)	149,185 milyar dolar
Milli Gelir Büyüme Hızı	-%2,557
Kişi Başı Milli Gelir	3.570 dolar
Kişi Başı Milli Gelir Büyüme Hızı	-%1,897
Enflasyon	%2,732
Resmî Döviz Kuru	27 Ukrayna Grivnası ~ 1 ABD Doları
İşsizlik Oranı	%9,48
Genç İşsizlik Oranı	%19,26
İşgücü	20.425.900

Kaynak: Dünya Bankası 2020

Ukrayna ekonomisi, yıllar süren siyasi ve ekonomik sıkıntılardan sonra şu yıllarda yeni yeni istikrar kazanmaya başlamıştır fakat 2019'un sonunda ortaya çıkan COVID-19 salgını Ukrayna ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Pandeminin ikinci yılını doldurmasıyla dünya ekonomisi kayıplarını telafi etmeye başlamış, Ukrayna ekonomisi de tekrar gelişmeye başlamıştır. IMF gibi kurumların Ukrayna tahminlerinde 2022 ve 2023 için %3,5 büyüme beklenmekteydi fakat 24 Şubat 2022'de başlayan Rus işgali tahminlerin değişmesine yol açmıştır. Pandemi döneminde Ukrayna'nın COVID-19'la mücadele sürecinde IMF tarafından 5 milyar dolarlık bir destek paketi sağlanmıştır. Bu pakete dayalı ekonomi politikalarında; krizin ekonomik etkilerinin hafifletilmesi, merkez bankası bağımsızlığının sağlanması, finansal istikrarın sağlanması, elde edilen kazanç korunarak yolsuzlukla mücadeleye devam edilmesi konularına öncelik verilmiştir. IMF, aynı zamanda destekleme kredisi anlaşmasının 2022 Haziran'ının sonuna kadar uzatılmasına da onay vermiştir.

Rusya'nın saldırısını takiben IMF ve Dünya Bankası ortaklaşa bir açıklama yayınlayarak saldırıyı kınamış ve Ukrayna'ya destek vereceklerini bildirmişlerdir. Ukrayna'nın acil finansman talebine muhtemel bir Hızlı Finansman Enstrümanı (RFF) ile karşılık veren IMF ile birlikte Dünya Bankası; hızlı bütçe desteği operasyonu ve hızlı sağlık ve eğitim desteğini kapsayan 3 milyar dolarlık bir destek paketi hazırlamaya başlamıştır.

Savaş öncesinde, düşen nominal GSYİH ile COVID-19 kaynaklı mali teşvikler var olan bütçe açığını artırmıştır. IMF'ye göre 2020'de %5,2 olan bütçe açığı 2021'de düşerek %4 olmuştur. Önümüzdeki yıllarda daha da düşmesi beklenen bütçe açığının savaş kaynaklı masraflar ve azalan gelirler sebebiyle tahminlere uymaması beklenmektedir.[12]

Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelensky'nin ekonomi başdanışmanının yaptığı açıklamalara göre Rus işgali ile Ukrayna ekonomisinin yarısından fazlası faaliyetini durdurmuş, ülkenin 100 milyar dolar değerindeki ekonomik altyapısı imha edilmiştir. Başta IMF ile ABD gibi ülkeler ekonomik destek vereceklerini ilan etmişse de bu desteklerin bu yıl için Ukrayna ekonomisinin alacağı yıkıcı zararı önleyememesi beklenmektedir.[13]

Dış Ticaret

DIŞ TİCARET VERİLERİ (bin $)			
	2018	2019	2020
İHRACAT	47.334.680	49.853.049	49.388.093
İTHALAT	57.187.093	60.684.881	53.978.092
HACİM	104.521.773	110.537.930	103.366.185
DENGE	-9.852.413	-10.831.832	-4.589.999

Kaynak: ITC Trademap

Ukrayna'nın ana ihracat kalemleri tahıl, demir ve çelik, yenilebilir yağlar, cevherler ve elektrikli makinelerdir. Ana ihracat ortakları ise Çin, Polonya, Rusya, Türkiye ve Almanya'dır.

[12] https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/ukraine/economical-context?vider_sticky=oui

[13] https://www.ft.com/content/33df4912-3926-4264-a706-aead38054335

EN ÇOK İHRAÇ EDİLEN 5 ÜRÜN (bin $)		
Ürün	**2019**	**2020**
Toplam	49.853.049	49.388.093
Tahıllar	9.633.332	9.417.292
Demir ve çelik	8.735.990	7.690.483
Hayvansal veya bitkisel yağlar ve ürünler, yenilebilir yağlar	4.732.236	5.759.568
Metal cevheri, cüruf ve kül	3.590.242	4.420.742
Elektrikli makineler ve parçaları, ses kayıt cihazları ve televizyon	2.772.039	2.546.419

Kaynak: ITC Trademap

Ukrayna'nın ana ithalat kalemleri mineral yakıtlar, makineler, demiryolu harici araçlar, elektrikli makineler ve eczacılık ürünleridir. Ana ithalat ortakları ise Çin, Almanya, Rusya, Polonya ve ABD'dir.

EN ÇOK İTHAL EDİLEN 5 ÜRÜN (bin $)		
Ürün	**2019**	**2020**
Toplam	60.684.881	53.978.092
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve ürünleri	12.172.489	7.753.179
Makineler, mekanik teçhizat, nükleer reaktörler vb. ve parçaları	6.658.112	6.073.414
Tren, tramvay yolları ve levazımı dışında araçlar, aksamı ve aksesuarları	5.796.661	5.504.000
Elektrikli makineler ve parçaları, ses kayıt cihazları ve televizyon	6.654.727	5.367.495
Eczacılık ürünleri	2.143.147	2.522.805

Kaynak: ITC Trademap

Türkiye-Ukrayna İlişkileri

Türk ve Ukrayna halkları arasındaki ilk anlaşma, Ukrayna'daki Kozaklar ile Osmanlı Devleti arasında 1649'da imzalanmıştır. Osmanlı Devleti 1918 yılında Ukrayna Halk Cumhuriyeti'nin tanıyan ilk ülkelerden biri olmuş ve ilerleyen süreçte ülkeler arasında diplomatik temsilcilikler açılmıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan eden Ukrayna'yı ilk tanıyan ülkelerden biri yine Türkiye olmuş; ülkeler arasında 1993'te dostluk ve iş birliği anlaşması imzalanmış ve 2011'de ilişkiler stratejik ortaklık seviyesine yükseltilmiştir. 2017'den bu yana vize muafiyeti uygulamasına geçilmiş ve vatandaşlara kimlikle seyahat imkânı tanınmıştır.[14]

Türkiye, Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşta denge politikası izlemektedir. Savunma sanayii ve enerji alanlarında Rusya'yla önemli bir işbirliğine sahip olan Türkiye, Ukrayna'nın savunma sanayiinde yatırımlarda bulunmaktadır ve sattığı droneların birlikte üretilmesi konusunda Ukrayna'yla bir anlaşma imzalamıştır.[15] Jeopolitik konumu gereğince mevcut savaşta önemli bir etkiye sahip olan Türkiye, kendisine Boğazlar'ı savaş gemileri için kapatma hakkı tanıyan Montrö Anlaşması'nın ilgili hükmünü uygulayacağını açıklamıştır.[16]

Ülke Tarihi

Oldukça köklü bir tarihe sahip olan ve Ruslardan Altınordu Devleti'ne, Kırım Hanlığı'na kadar birçok devletin hükümranlığı altında bulunan Ukrayna, 1918'de Ruslardan bağımsızlığını ilan etmiştir. Ukrayna, çok geçmeden kurulan Sovyetler'in toprakları arasına katılmış, II. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanya'sı ile Sovyetler arasındaki savaşın gerçekleştiği bölge olmuştur. 1944 yılında, 200.000 Kırımlı Tatar, Stalin tarafından Nazilerle işbirliği yaptıkları suçlamasıyla Sibirya'ya sürülmüştür. 1986 yılına gelindiğinde Sovyet Ukrayna'nın Çernobil kentindeki nükleer santral patlamış, patlama on binden fazla insanın hayatına mal olurken milyonların sağlığını etkilemiştir.

Sovyetler'in dağılma sürecinin başında, 1991'de Ukrayna bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlığından bu yana, iktidara gelen Rus yanlısı rejimleri ilki 2004 yılındaki Turuncu Devrim, ikincisi 2014 yılındaki Meydan Devrimi olmak üzere iki defa deviren Ukrayna, söz yerindeyse tarihinin başından beri Rus etkisi altındadır.[17] Ukrayna, 24 Şubat 2022'de Rus işgaline uğramıştır ve savaş halen sürmektedir.

[14] https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ukrayna-ve-turkiye-iliskilerinin-30-yilini-kutluyor/2448779

[15] https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/ukraine-asked-turkey-to-close-black-sea-waterways-to-russia

[16] https://www.aljazeera.com/news/2022/3/1/turkey-blocks-warships-from-straits-amid-russia-ukraine-crisis

[17] https://www.bbc.com/news/world-europe-18010123

Ülkede İslamiyet

Ukrayna'da Müslümanlar azınlıklar arasındadır ve değişen rakamlar bulunmakla beraber Rus işgali altındaki Kırım da dâhil edildiğinde Ukraynalı Müslümanların sayısı bir milyonu bulmaktadır. Bunların yaklaşık 500.000'i Kırımlı Tatar Müslümanlardan oluşmaktadır. Ukrayna'daki Müslümanlar çeşitli İslami merkezler ve Müslüman liderlere sahiptir ve dinlerini diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha rahat yaşamaktadırlar.[18]

COVID-19

Ukrayna'da ilk COVID-19 vakası 3 Mart 2020'de kaydedilmiştir. Diğer Avrupalı ülkelere nazaran hem COVID-19'la mücadelede hem de aşılama kampanyalarında geride kalan Ukrayna, Rus işgalinin başladığı 24 Şubat 2022'ye kadar nüfusunun yalnızca %35'ini aşılayabilmiştir. Şubat ortalarında yapılan COVID-19 testlerinin %60'ının pozitif çıkması, yeni çıkan Omicron varyantına olduğu kadar ülkenin düşük aşılama oranına da bağlanmıştır. Savaşın başladığı bu dönemde ise sığınaklarda ve diğer alanlarda biriken kalabalıklar ve insanların temel hijyen ihtiyaçlarından yoksun tutulmaları sebebiyle COVID-19 vakalarında bir sıçrama beklenmektedir.[19] DSÖ verilerine göre 17 Mart 2022 itibariyle kaydedilen COVID-19 vakaları 4.922.901'e ulaşmış, virüs kaynaklı ölümler ise 107.412'ye ulaşmıştır.

[18] https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/ukrainian-muslims-root-for-ukraine-407839.html

[19] https://time.com/6153254/ukraine-russia-war-covid-19/